

מגד

יהודים

184

כסלו תשע"ה

עלון חודשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל

על משנת הראי"ה

אותו פך השמן החתום, שבמאורע הנס, שהוא רומז ג"כ על השורש היותר פנימי שבאמונה החזק ואמוץ בעומק נפשותיהן של ישראל... והוא עתיד לשלח אורו על כל הכחות המתפשטים להחיותם...
עין א"ה שבת פ"ב יג

כְּנֶסֶת-יִשְׂרָאֵל הִיא רַק מְשַׁפֵּעַת וְלֹא מְקַבֶּלֶת, ד' בְּדָד יִנְחֲנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֶל נֶכְר' (אורות עמ' קנב).

הרב נאם בטקס הנחת אבן הפינה לאוניברסיטה העברית בירושלים בשנת תרפ"ה, ובנאומו העלה את המורכבות של הפגישה עם חכמתם של אומות העולם, פגישה שעלולה לגרום להשפעה מזיקה על אמונת ישראל. הרב מזכיר את האירוע של העתקת התורה ליוונית בימי תלמי המלך שהיה בימי בית שני לפני ימי החנוכה. חכמי ישראל נחלקו כיצד להתייחס לאירוע, היהדות היוונית שמחה על בקשת תלמי לתרגם את התורה באלכסנדריה, ואילו היהדות הארץ ישראלית הסתייגה מהבקשה, כיוון שחששה מהשפעת התרבות ההלניסטית על ישראל, וכך באמת קרה, ההשפעה ההלניסטית חדרה לישראל והובילה להשתלטות היוונית על ירושלים והמקדש: "המאורע של העתקת התורה ליוונית, שאז נתגלו ביהדות שני מהלכים כלפי המפעל הזה. היהדות הארצי ישראלית פחדה אז, ועולמה חשך בעדה, והיהדות היוונית רחב לבבה מזה. וקבלה את העבודה בשמחה רבה. הייתה לנו גם כן עובדה של הכנסה. זרמי התרבויות השונות, חכמה יונית ויתר התרבויות של עמי התבל, אשר עמם במשך זמני תולדותינו השונים, חדרו אל קרבנו פנימה, וגם המהלך הזה של ההכנסה נפגש בחוגים רבים בפחד, ומחוגים אחרים ברוחב לב". הפחד ורוחב הלב שתי תכונות הפכיות פועלות יחדיו כשאנו מתמודדים עם מפגש זה. ולכן הרב מציע שבארגון החיים הלאומיים בארץ, הישיבות ובמיוחד הישיבה המרכזית שהוא מקים, יעצבו את רוח האומה ובצידם ולידם תהיה האוניברסיטה (המכללה בלשוננו) שתלמד מדעים מתוך כוונה של קידוש השם וזהירות מחילול השם בתחומי הלמידה ומצד המנהלים, המורים והתלמידים.

הפחד הקיים במפגש עם חכמות העולם הוא רק במפגש הראשוני המקשר בין התורה למקצועות כשני תחומים האמורים לפעול במשותף אבל בשלב יותר מתקדם קיימת אפשרות להגיע להכרה שהתורה היא השורש וכל המקצועות נובעים ממנה: "כשעושים את התורה למקצוע מיוחד בחיים, אז נתבעים כל המקצועות שבחכמות העולם, כדי להשלים את האישיות השלמה כוללת. אבל כשעולים עד הרום של הכרת התורה בתור נושאת כל ההכרות... אז המקצועות כולם מתענפים ממנה" (אורות הקודש ח"א נא).
יהי רצון שנזכה לעמוד באתגר נעלה זה, החיבור לנס החנוכה יסייע לנו במשימה זו.

הרב בניהו ברונר,

ראש בית המדרש במכללה האקדמית צפת

הכיבוש, היווני-סורי את ירושלים, לפני ימי החנוכה הגיע מתוך השפעת התרבות היוונית-הלניסטית על רבים מבני ישראל. ההשפעה הרוחנית והמדינית של יוון היו כרוכות זו בזו. הרב כותב שהיה מקום לחשוב שמדובר על אירוע מקרי, חד פעמי ואין צורך לציינו לדורות, אבל חכמי ישראל הגיעו לתובנה שהחן החיצוני של התרבות היוונית עלול להשפיע גם בעתיד על רבים מבני ישראל: "היה מקום לדון אותה כמאורע של תקופה רחוקה ומקרית. אמנם באמת אותה הפעולה הרעה חדרה ללבבות רבים, ובחן החיצוני שלה משכה ללבבות רבים, עד שהמצב הרוחני של ישראל היה עלול ג"כ בתמידות להיות נפגע מכח היוונות, שהתפשט על דעות רבות שהן שרשים גדולים בתורה, ומסתעפות למעשים רבים בדרכי הדת והחיים". התרבות היוונית השפיעה על עיקרי האמונה הישראלית ועל קיום מצוות התורה, ולכן חז"ל החליטו לקבוע את חג החנוכה לדורות.

נס פך השמן מציין את השורש הפנימי של אמונת ישראל, הטבוע בכל אחד מישראל, ושורש זה אנו זקוקים לו תמיד, הוא מגן עלינו: "ראו שהשמירה הזאת שמיד ד' היא על ישראל, מכח האוצר הפנימי של שמן משחת קדש של יסוד האמונה, דבר זה ראוי לקבע לדורות, כי עוד לא אפסה המלחמה של התנשאות התגברות הרוח היווני, ושלעולם צריך כח השמן הפנימי, שבו אין מגע זרים שולט. להיות מגין" (שם).

ההגנה של פך השמן אינה שלילת כל קשר עם תרבות יוון. כשהתרבות הישראלית מבוססת ואיתנה, ישראל יוכלו להשתמש בתרבות יוון ואיתה לפאר את תרבות ישראל ואמונתו: "הפגישה היוונית כשתגמור מהלכה להיכנע כולה מפני הדר גאון ד' שהוא מעוזם של ישראל, עוד תשמע עם כל כוחותיה להוסיף פאר ועצמה לתורת אמת ולגדל שם ד' אלהי ישראל בעולם, יפיפותו של יפת תיקבע באוהלי שם, להרחיב ולשכלל לפאר ולרומם עוזה של תורה ויראת ד' טהורה" (שם).

מהלך ההכנסה של יפיפותו של יפת לאוהלי שם עשויה לייצור חיבור בין התורה לחכמת העולם: "כל מי שמרגיל את עצמו להסתכל בהארה האלהית שיש בכל יצירה רוחנית, מוצא הוא את הענין הקדוש שמחיה את כל חכמה, והוא יכול לחבר חכמת העולם עם התורה, ולהכניס גם יפיפותו של יפת באהלי שם" (שמונה קבצים קובץ א' תרפא).

קיימות מערכות בהם אנו זקוקים לקבל מחכמתו וכישרונותיו של יפת: "ול'חיצוניות החיים מְזַדְמֵן שְׁצָרִיךְ הַשְּׁלֵמָה דְּנִקְא מְבַחוּץ, 'יְפִיפוּתוֹ שֶׁל יַפֶּת בְּאֵהְלֵי שֵׁם', 'חֵיל גוֹיִם תֹּאכְלוּ וּבְכַבּוּדָם תִּתְיַמְרוּ', וּמְשַׁפֵּעַ פְּנִימֵי הַחַיִּים

יוסף, יהודה והנוכה

נותר לבדו בשעה שחזר אחר פכים קטנים, מתרחש המאבק עם שרו של עשו שפוגע בכף ירך יעקב. בזוהר כתוב שהמלאך פגע ב"תמכין דאורייתא" - בתומכי התורה. הברור שנעשה כאן ביחס של יעקב אבינו אל הממון ואל השייכות לא רק לענייני העוה"ב אלא גם לענייני העוה"ז, מביא לפגיעה בממון - אותו ממון של אדם שמעמידו על רגליו ובעצם מלמד על הפגיעה בשלטון של יעקב בעוה"ז. מתוך מאבק לילי זה, מגיע עשו למפגש עם יעקב ומציע לו שותפות "נסעה ונלכה ואלכה" - בא נעשה שותפות כמו שחשב אבינו יצחק, אתה תהיה באוהל במימד הרוחני

ואני אגלה את תורת האוהל שלך בחוץ בכל מימדי העוה"ז. ויעקב עונה לו "יעבר נא אדני לפני עבדו". אמנם עזיבתנו את הפוליטיקה העולמית (אורות המלחמה פ"ג) אינה מתוך חוסר שייכות אל העוה"ז, אדרבא "אוה לו הקב"ה לעשות לו דירה בתחתונים" וישראל הם אלו המופקדים על גילוי מלכותו ית' כאן בזה העולם, אלא שה"יעבור נא" הוא שלב מקדים עד שיגיע ישראל והעולם כולו ל"ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו". כדי להורות על השייכות הישראלית לענייני העוה"ז, כלו', לתקון כל מימד החומר ועולם העשייה, הולך יעקב לאחר המפגש עם עשו מגיע לשכם כשהוא שלם - "יוחן את פני העיר" - מטבע תקן להם, שווקים, מרחצאות (שבת ל"ג עמ' ב') - ומתקן את אותם דברים שאומות העולם מתקנים!!

מי שממשיך בבניו של יעקב את היכולת לפעול בעוה"ז הוא יוסף הצדיק, הוא היורד למצרים ונעשה המשביר לכל הארץ, הוא הפועל בחוץ והוא הקרוי שטנו של עשו, מכיון שהוא זה שיכול להתמודד כנגד עשו והיותו "צפנת פענח" מביא ל"איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו". גם התיקונים שעשה יעקב נעשו בעיר שכם, שאתה הוא נותן לפני מותו ליוסף. העיסוק בעוה"ז וממילא גם המפגש עם אוה"ע מעורר חשש גדול אצל האחים של הטמעות בין העמים ולמידה מדרכיהם. חשש שהתברר כמוצדק כפי שרואים ממעשהו של ירבעם בן נבט מזרעו של יוסף שהעמיד שני עגלים ומנע מישראל לעלות לירושלים. ואפילו חטא העגל עצמו קשור לכך, שהלא היה שם מיכה ובידו שם וטס (חתיכה של מתכת כעין קמע) שכתב משה להעלות ארונו של יוסף והיה כתוב עליו "עלה שור עלה שור", זרקו לאש ויצא העגל. כוחו של יוסף כשהוא עולה מעל למקומו - וכדברי ירבעם לקב"ה "אני בראש" (סנהדרין ק"ב). - יכול להביא לנפילות גדולות.

באים היוונים ואומרים כתבו לכם על קרן השור! (יוסף) אין לכם חלק באלוקי ישראל, תנתקו את העוה"ז מהעוה"ב, תפרידו את יוסף מיהודה ובאמת ירד חושך גדול לעולם, עד שלא היו ישראל צריכים לגלות לחוץ לארץ, הגלות הייתה בארץ ישראל עצמה. לא יצאו יהודים להתבולל, אלא התיינונו, כלו', הכניסו את היוונים

יודע יצחק אבינו כי דרכו שלו אינה כדרכו של אביו אברהם. אמנם, ודאי, "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" ואעפ"כ יש כאן שתי דרכים שונות.

אברהם - אב המון גוים, הופעת מידת החד וההשפעה בעולם, הולך וקורא בכל מקום בשם ה' ומלמד סגוריא אפילו על אנשי סדום שהתורה אומרת עליהם שהם "רעים וחטאים לה' מאד".

ואילו יצחק, דרך אחרת לו הוא חופר בארות חדשות, כי המים - התורה שהוא בא לגלות בעולם אינה השפעה גלויה כדרכו של אברהם, אלא מידת הגבורה יש בה, מידת ההתרכזות הפנימית. יצחק הוא עוור, כביכול, לא רואה את החוץ, הוא עולה תמימה ואינו יוצא מארץ ישראל ובעצם הוא החושף את המימד הישראלי העמוק ביותר (עיין שבת פ"ט:) שעליו נאמר "הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב". אוניברסליות וקשר עם העמים מול לאומיות ישראלית פנימית.

נולדים ליצחק שני בנים, האחד איש תם יושב אהלים והשני איש יודע ציד איש שדה. יצחק אבינו רואה בשני הבנים, אפשרות להמשך דרכו ודרך אברהם אבינו. יעקב הפנימי יושב האוהל שאינו יודע לרמות הוא ממשיך דרכו של יצחק והשני שאף שמו מעיד על היותו איש מעשה הוא יהיה המשפיע בחוץ את תורת האוהל - דרכו של אברהם. אולי לכן אותו הוא רוצה לברך, כי דווקא מי שנמצא בחוץ זקוק לברכה. ובאמת גם ה"עולם" חושב כיצחק, כשנולדות ללבן שתי בנות, כתוב "ועיני לאה רכות ורחל הייתה יפת תואר ויפת מראה", העינים הן מפתח הלב ומבטאות עומק ופנימיות, ה"יפת תואר ויפת מראה" - זו הגדרה חיצונית, דווקא רחל היא רועת הצאן, והיו הכל אומרים שני בנים לרבקה שתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן, כי בעצם יש כאן שלמות בכל בית, הפנימית לחיצונית והחיצונית לפנימי.

כל זה היה נכון עד שמגיע יעקב כשהוא מחופש לעשו לקבל את ברכת אביו ויצחק תמה - יש כאן אדם אחד שקולו קול יעקב וידיו ידי עשו, כלומר, בעצם המשך דרך אברהם ודרך יצחק עובר דרך בן אחד בלבד הכולל את שתי הדרכים. רק לאחר הבנה הזו יצחק מריח בכניסתו של יעקב ריח גן עדן וכשמגיע עשו הוא רואה גיהנם פתוחה מתחתיו.

כיון שהתברר שיש ביעקב גם את האיש תם יושב האוהל, אך גם תופש הוא בעקב עשו מתוך שייכות ליכולת לגלות בתוך העולם הזה שמלא שקר את התורה הפנימית - הרי הוא נושא בסוף גם את לאה וגם את רחל.

יעקב עוזב את חרן וחוזר לארץ ישראל. בדרך כשיעקב

לשונו החיובית של הרב קוק כלפי מי שרחוק מתורה: ש"עתיד להיות הגון" ושאר הוא רצוי בארץ

בעקבות פרעות הערבים בשנות תר"פ-פ"ב (1920-22), דעת הקהל הבריטית התחילה להטיל ספק בכדאיותה של הצהרת בלפור, ונכנעה ללחץ הערבי נגד הקמת הבית הלאומי ליהודים. גם המצב הכלכלי הקשה בבריטניה השפיע על צ'רצ'יל לפרסם בתמוז תרפ"ב את ה"ספר הלבן" הראשון להגבלת העלייה וצמצום השטח עליו תיושם הצהרת בלפור לכל ה"גדה המערבית" בלבד. מה שסיבך את הסוגיה אף יותר הייתה הצטרפותו של ד"ר יעקב ישראל דה-האן,¹ משפטן, משורר ואינטלקטואל יהודי מהולנד, שהיה נשוי לגויה, חזר בתשובה ונהיה לציוני, אך לאחר עלייתו, התאכזב והצטרף לאגודת ישראל הירושלמית האנטי ציונית והקנאית. דה-האן התחיל לרקום **קואליציה בין הקנאים החרדים לבין הערבים** נגד הציונות שאותה תיאר כבולשביקית ומופקרת. מאמריו בעיתונות האירופאית הביאו רבים לחשוב שהיהדות הדתית (ה"אמיתית") גם מתנגדת להצהרת בלפור, אז למה שהאנגלים יישמוה?² כדי לברר את הנושא, הגיע לארץ בשבט תרפ"ב לורד נורתקליף, איל העיתונות הבריטית, ונפגש עם הצדדים השונים. הוא התרשם מאישיותו של דה-האן והשתכנע להתנגד לציונות.³ אגודת ישראל העולמית הייתה יותר מתונה מקנאי ירושלים, בין השאר משום שרובם רכשו כבוד גדול למרן הרב קוק. כמו כן הניסיון כלפי האנטי-שמיות, במיוחד בחו"ל, חיזק את תחושת הסולידריות היהודית בין דתיים וחילונים נגד האויב הנכרי המשותף, מנהיגי האגודה, גם בחו"ל וגם מחוץ לירושלים סלדו מהברית שניסה דה-האן לרקום עם הערבים נגד אחיהם היהודים.

אגודת ישראל החליטה לשלוח את ד"ר ש' עהרמן לארץ כדי להיפגש עם הצדדים הדתיים השונים, כולל הרב קוק, כדי לנסות לגבש עמדה בהנהלת האגודה בחו"ל. להלן, משיב הרב קוק על אי-הדיוק בדבריו של ד"ר עהרמן שפורסמו בעיתון התור בכ"ד בכסלו תרפ"ב, עמ' 11. שכביכול הרב קוק השיב לו שהוא מתנגד לעליית חלוצים חילונים, אך בתשובה לשאלת הרב מיימון (בט 79 במרכז התיעודי) השיב הרב קוק שדבריו סולפו.

להלן תשובת הרב לרב מיימון שהתפרסמו בעיתון "התור", כ"ד כסלו תרפ"ב, עמ' 22 (ההדגש אינו במקור): בתשובה על מכתבו מיום י' דנא על דברי ד"ר הרמן גרמניה בשמי, אוכל להודיעו שאודות השאלה אם אני מרוצה מכל הפעולות של הציונות בארץ ישראל, הייתה תשובתי שהרבה דברים ישנם שהם צריכים תיקון אבל התיקון בוא יבוא על ידי עזרת **כל ישראל בייחוד כל חוגי החרדים** לבניין הארץ ולעלייתו של המצב הפוליטי שלנו גם כן ולהכניס עם העזרה הזאת תנועה של תחיית הקודש בתוכיותה של התנועה הלאומית החילונית שלנו שהיא הרטייה האחת של הרעיון הירושלמי שאני שגור לבטאו תמיד על ידי השתדלותי לפרסם את יסוד דגל ירושלים.

וכן הייתה תשובתי אליו ביחס לעבודת המזרחי שהיא צריכה תיקון והשלמה, שתבוא על ידי הוספת כוח חומרי ורוחני מכל חוגי החרדים ובכלל לא בהתנגדות נתקן ונשלים את מה שצריך תיקון והשלמה כי אם בייחוסים של אחווה ושל כבוד.

ומה שנוגע לסוגים של החלוצים אמרתי לו שאני מביט על ההגירה בעין של צמיחה גאולה,⁴ אף על פי שהיא מביאה לנו גם כן אנשים כאלה שפגישתם קשה לנו מצד הריחוק שלהם מכל קדשי ישראל, מפני שהחלק ההגון והעתיד להיות הגון שבתוך ההגירה הכללית, הוא יהיה סוף כל סוף המשפיע היסודי על הבונה בניין האומה בארץ ישראל, מפני שיסוד האידיאליות הקדושה היא טבעית לנו, בייחוד בהתאמה לבניין ישראל בארץ ישראל, וכל מהלך רוח המתנגד לקניין הקו(ודש שלנו הוא זר ובלתי טבעי לנו ולארץ,⁵ ואנו בשביל כך הננו בטוחים בניצחון הקודש ובשביל כך חובתנו היא קדושה לסייע לבניין האומה בארץ ולשכלול היישוב הארצי ישראלי בכל כוחותינו וכל מה שיוסיפו הכוחות הנאמנים לקדושת התורה והמצווה לקדושת הארץ והאדמה לעסוק בבניין הארץ ויישובה. יתחזקו על ידי זה הפרניציפים (=העקרונות) הקדושים של חזוק התורה והאמונה הטהורה שכל שלומי אמוני ישראל נושאים להם את נפשם והם הם יהיו הרשמים ביותר בולטים בצביון החיים של העתיד הקרוב לישראל בארץ ישראל. אלה הם דברים שאני רגיל לדבר עם כל הבא עמי בשיחה על דבר ענייני ארץ ישראל, וכאלה היו דברי גם כן עם הד"ר הרמן.

ברגשי כבוד נעלים, הק' אברהם יצחק הכהן קוק

הרב, וצ"ל השתוקק לתיקון המועשי של כל המצוות החלויות בארץ. כולל את מצות השמיטה.

1. דה-האן (תרמ"ב-תרפ"ד), נרצח ע"י ה"גננה" כשהתבררה סכנתו להצהרת בלפור ולתחייה הלאומית כולה. סיכום הרקע בעיקר ע"פ פרידמן, חברה ודת-האורתודוקסיה הלא ציונית בארץ ישראל, עמ' 239-247.

2. הפרשה אירעה בראשית המאבק של "חוקת הקהילות" שתבעה התנועה הציונית וממשלת המנדט הבריטית לכלול את כל יהודי ארץ ישראל במסגרת אחת ותחת רבנות אחת בראשותו של הרב קוק. באותה תקופה עסקו גם בניסוח הסופי של המנדט מטעם חבר הלאומים, הקוראת להקמת "סוכנות יהודית" שתייצג את כלל היהודים כלפי ממשלת בריטניה. חשוב לציין שהרוב המוחץ של היהודים בארץ, כולל רוב החרדים ורוב גדולי התורה, היו מאוד בעד התהליכים הלאומיים ורבנותו של הרב קוק, וקנאי ירושלים מנו קומץ קטן, אך בעזרת דה-האן, קולני.

3. עם התחילו להעסיק את דה-האן ככתב בעיתון שלו, ה-Daily Express, הרבנות הראשית, בנשיאות הרב קוק הראשית, אגרת ללורד נורתקליף שהתפרסמה ב"התור", כ"ו בשבט תרפ"ב, המוחה בחריפות על כך שהלורד הוטעה על ידי 3 אנשים (דה-האן וחבריו) שלא מנו על ידי הציבור החרדי, ללכת נגד רצונם של אלפים ורבבות, "כי כדי לתת מקום לדבריהם הפוגעים ברגשותיהם היותר עמוקים של כלל היהדות החרדית, ששיבת ישראל ציונית היא שאיפתה היותר קדושה ומשאת נפשם היותר נעלה, ושהיא מוצאת לה את בטיה בלב כל יהודי חרד גם ברחשי הפילתו ערב ובוקר וצהריים... ורואה אותה של אתחללא דגאולה ע"י דבר הטוב של הממלכה הבריטית הגדולה, שאין שום ספק לנו שתעמוד תמיד בהבטחתה הנאמנה בהצהרתה הניכבדה שתעמוד לאות עולם בתולדה האנושית [...]". וחתומים הרב קוק והר"י מאיר, הרצ"פ פרנק ושאר חברי הרבנות הראשית.

4. כלומר, כל אדם בישראל אמור להשתתף בגאולה, ככתבו ביחזקאל לט, כת, "ולא אותיר עוד מהם שמח" כן של, לו כד-כה, "ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם", רק אחר כך כתוב, "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גזולתכם אטור אתכם". נדיש שהפירש עם עוסק בעם ישראל שטרם חזר בתשובה ("לא למענכם אני עושה בית ישראל"), ולכן, לעומת דרך הטהרה הרגילה מרצון של הטבילה במקוה, כשהעם אינו רוצה בכך, לאחר הבאתם לארץ, זורק הקב"ה את המים הטהורים עליהם.

5. ריקאי יח, כה, שארץ ישראל מקיאה מי שאינו מתאים לה מבחינה רוחנית.

לזהות הישראלית. עד שהתעורר הניצוץ הפנימי, האור הגנוז, והבריק בנשמת החשמונאים הכהנים, בני לוי הנמצאים בקודש פנימה ופרקו עול היוונים וחזרה מלכות ישראל יתר על מאתים שנה. וכל מה שתיקנו לנו חז"ל בחנוכה מכוון לחיזוק החיבור בין ענייני העולם הזה לעבודת ה', לחבר בין יוסף ליהודה. יש עניין במעות חנוכה, בנתינת צדקה. אפילו איסור השימוש בנרות חנוכה מנוסח ב"אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה".

זמן הדלקת נרות חנוכה הוא עד שתכלה רגל מן השוק, וקיי"ל כבית הלל שבכל יום מוסיף והולך (יוסף). הדלקת הנר בחלון מכוונת נגד אנשי השוק ואילו בתפילה אנו מזכירים דווקא את הניצחון במלחמה. אף ב"ד של חשמונאי התקינו שהיו מזכירים שם שמים אפילו בשטרות,

ממש כנגד "כתבו לכם על קרן השור" ועל אף שביטלו חכמים תקנה זו שחששו שהשטרות יוטלו באשפה, אבל לעת"ל "ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קודש לד'" (זכריה י"ד). יה"ר שנוכה לגלות את מדרגת הקודש קדשים שהיא הופעת הקודש בטבע עצמו ויקוים בנו פתגמו של הרב "הברק האלקי שבנשמת החשמונאים נתפוצץ לניצוצות - כשיתקבצו לאבוקה אחת - ישוב להגלות".

הרב יאיר גזבר
שיבת מרכז הרב

על השמיטה

הרב יהושע מגנס, ישיבת מרכז הרב

משום כך, על אף שסבר שמבחינה הלכתית "היתר המכירה" מבוסס על יסודות איתנים, ואין מקום לפקפק בו - הוא חשש שמא יבואו אנשים קטני הבנה וינסו להפקיע את מצות השמיטה לגמרי, גם במקום שאין הכרח גדול שעל פי מדדים הלכתיים מתיר להשתמש במכירה.

בסוף המבוא הרב כותב: "ואפילו מה שיש פנים להפטר ממנו ע"י איזו תחבולה, ג"כ נאה ויאה לעם קדוש שומר אמונים... שיתמלאו באהבת ד' ית' וחשק מצוותיו וישתדלו לקיים באהבה גם את זה."

מהי כוונת הרב בביטוי "עם קדוש שומר אמונים"?

בעולת ראייה (ח"א, עמ' לט, ד"ה והגדת) הרב זצ"ל עומד על הפסוק: "בעבור זה עשה ד' לי בצאתי מצרים". הרב מברך שהקב"ה עשה את כל הנסים לעם ישראל, משום שאנחנו עם "שומר אמונים", שלא ישכח את הנסים "ועדי עד הננו שואבים מאוצרם אור חיים ודעת קדושים". זו כוונת הרב זצ"ל כאן: עם קדוש, שומר אמונים, לא יסתכל רק על הצרכים של ההווה, על הצרכים החומריים. עם שומר אמונים יסתכל על כך שד' נתן לו את הארץ על מנת שיקיים בה את מצוותיו, ומידיעה זו "יתמלאו באהבת ד' ית' וחשק מצוותיו... וממנה ישאב את סדרי חיי - כולל גם שמירת השמיטה.

בקיום המצוות התלויות בארץ כוח צמיחה גדול גנוז

המערבי והתוודע לגדולי ירושלים וחכמיה. כשבועיים לאחר הגיעו ארצה שלחו רבני ירושלים מכתב לפקידי הברון ולהנהגת המושבות כי מעתה כל ענייני הדת והיהדות יהיו נחתכים על פי הרב הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק וכל בית ישראל סומכים עליו. על פיו יצאו ועל פיו יבואו

בשנת תרס"ב (1902) עם פטירתו של הרב נפתלי הרץ הלוי, נתפנתה משרת הרבנות ביפו. שמו של הצעיר המוכשר, הרב אברהם יצחק הכהן קוק, הלך לפניו ופרנסי יפו ראו בו מועמד מתאים. הם פנו אליו לקבל את המשרה המוצעת ולעלות לארץ ישראל. קהילת בויסק עשתה מאמץ רב לעכב את עלייתו לארץ. הגאון רבי אליעזר גורדון אב"ד טלז וראש ישיבתו, הציע לו להיות המשפיע התורני והרוחני בישיבת טלז המפורסמת, הוא הכיר בחשיבות כוח השפעתו הרבה בעת הזאת כשתנועת ההשכלה פוגעת והורסת כל חלקה טובה. גם הגאון ר' חיים עוזר גרוזינסקי, רבה של וילנא, מנסה לעכבו באותו נימוק שהשפעתו הברוכה נחוצה מאד בתוך הקבוץ הגדול של יהודי רוסיה.

בענייני המצוות התלויות בארץ... וכל בני יפו והמושבות מחוייבים להישמע להוראותיו ויעשו ככל אשר יורם מבלי סור מדבריו. בפעילותו במושבות התמקד בנושא קיום המצוות התלויות בארץ. שנות הגלות הארוכות השכיחו אותו ועכשיו הגיע העת להביא לתודעת הציבור את חשיבותן. היה עליו לעמול קשה כדי להחדיר את קיומן כהלכה. הוא לא הסתפק בדווחי המשגיחים והמפקחים שמינה, הוא היה המפקח והממנה משגיחים והוא עצמו נהג מידי שנה בתקופת הבציר לבקר במושבות ולפקח אישית על קיום המצוות התלויות בארץ. הוא שימש ככתובת מרכזית בכל שאלה המתעוררת, בערלה, בכלאי הכרם, בהרכבת אילנות, ובהפרשת תרומות ומעשרות. גם חכמי ירושלים נועצו בו. בחורף תרע"ח (1918) בהיות

מאיך הרב יצחק ניסנבוים הי"ד נתבקש להיפגש עם הרא"ה להתוודע אליו, להכירו ולעמוד על טיבו והוא מספר: "בחורף תרס"ד, בקור העז נסעתי כעשר שעות לבויסק... שלושה ימים שהיתי בבויסק, מידי יום הגעתי אל הרב לשיחות בהלכה, באגדה ובבעיות החיים. ראיתי לפני לא רב רגיל ההולך בדרך הכבושה לרבים כי אם איש רוח הסולל לו דרך לעצמו... פעם שאלתי אותו - בדעתך לעלות לא"י כרב, שם תעלינה לפניך שאלות חדשות שאינן בגולה, שאלות הישוב העברי החקלאי. האם שמת לבך להתעסק בהלכות המצוות התלויות בארץ ולהתעמק בהן? - כן - ענה לו, ולא רק בהלכות מצוות התלויות בארץ, כי אם בהלכות התלויות במקדש - כי הרי כהן אני! עוד בהיותו רב בזוימל כתב קונטרס על מצות וידוי מעשר. וכן אנו מוצאים בספריו חידושי תורה מעמיקים בסדר זרעים וכך המשיך לעסוק בנושא גם בתקופת רבנותו בבויסק.

הרב בלונדון בה כיהן כרב קהילת "מחזיקי הדת" פנה אליו הרצ"פ פרנק בשאלה מורכבת שנתעוררה בירושלים בהפרשת תרומות ומעשרות. הוא מבקש את חוות דעתו ההלכתית (ראה משפט כהן סי' מ"א) עם צאת ספרו של הרב "משפט כהן" כתב הרב מאיר ברלין בהקדמתו לספר:

... במשך שנות כהונתו של מרן הרב גם בתור "רב ביפו והמושבות" וגם בתור "נשיא הרבנות הראשית בארץ ישראל", למד ולימד את העם הלכות התלויות בארץ, אשר באורך גלותו הזנחנו למעשה. כל אלה ההלכות הרבות שהן נשנות בבתי המדרש כהלכתא למשיחא קמו ויחיו נגד עינינו, קרם עליהן עור ויהיו לשאלות הדורשות תשובות, אשר על פיהן יעשו ועל פי מסקנותיהן יסדרו את החיים המתהווים בארץ קדשנו.

מעייניו היו מכוונים להגדיל את תורת ארץ ישראל והמצוות התלויות בה. "באווירה דא"י ימצא ישראל תיקון לגופו ולנשמתו". "אי אפשר לנו למלא את תעודתנו, כי אם בהיותנו עם היושב בארצו על אדמת הקודש", כך הגה וכתב. בכוח זה עלה לא"י חזור באהבה ליהטת לפעול לבניינו הרוחני של עמנו השב לארץ הקודש.

זכה רבנו זצ"ל להיות מן הראשונים להתוות את הדרך בבנין הארץ וישובה והוא היה הכהן הגדול אשר הורה בשעתו את האסור ואת המותר..."

בכ"ח באייר שנת תרס"ד הגיע ליפו והרשים את כל מקבלי פניו. את הימים הראשונים עשה בהתארגנות כללית ובפגישות היכרות עם אבות העיר ועם אלו שבאו לברכו. נציגי המושבות ייפו את כוחו לדון בכל ענייני המושבות. הוא עלה ירושלימה, ביקר בכותל

שושנה רייך

עלון חודשי בהוצאת "בית הרב" רח' הרב קוק 9 ת.ד. 6275, ירושלים 91062
טל: 02-6232560, פקס: 02-6242908

מגד ירחים

betharav@zahav.net.il www.moreshet.co.il/beit-harav
ניתן לקרוא את העלון "מגד ירחים" גם באתר: www.yeshiva.org.il
עריכה: שושנה רייך עיצוב גרפי: ש. יוסטמן